

Այս դասի (մոտիվացնող ներածական տեսանյութ+ դասի տեքստ+ բառարան+ինքնաստուգիչ հարցեր) յուրացման համար հարկավոր է մինչև **4 ժամ**:

ԴԱՍ 5

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆԻ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ԵՎ ԱՊԱՍՏԱՆԻ ԴԱԴԱՐԵՑՈՒՄ

[ՄՈՏԻՎԱՑՆՈՂ ՆԵՐԱԾԱԿԱՆ ՏԵՍԱՆՅՈՒԹ](#)

(հասանելի է Արդարադատության ակադեմիայի կայքի հեռուստուցման բաժնում և հեռուստուցման փաթեթի կրիչում)

Նախորդ դասում մենք ուսումնասիրեցինք՝

- փախստականի կարգավիճակի տրամադրման բացառման պայմանները՝ միջազգային պաշտպանության կարիք չունենալն ու որոշակի արարքների ուժով դրան արժանի չլինելը:

Այս դասում կքննարկենք՝

- փախստականի կարգավիճակի դադարեցման հիմքերը, ինչպես նաև այլ հիմքերով ապաստանի դադարեցումը:

Ցուցումներ

Մինչև 5 րոպե

Ուշադրությամբ կարդացեք տեքստը (օգտվելով բառարանից) և այն յուրացնելուց հետո միայն անցեք ինքնաստուգիչ հարցերին:

Մինչև 200 րոպե

Դադարեցման պայմաններ

1951 թ. Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի «Գ» մասը սահմանում է փախստականի կարգավիճակի դադարեցման հիմքերը, որոնք նույնությամբ արտացոլված են «Փախստականների և ապաստանի մասին» ՀՀ օրենքի 10-րդ հոդվածում: Այս հիմքերը, ընդհանուր առմամբ, կարելի է բաժանել երկու կատեգորիայի՝ *փախստականի անձնական հանգամանքների փոփոխություն* և *ծագման երկրում հանգամանքների փոփոխություն*:

Փախստականի անձնական հանգամանքների փոփոխություն: Այս կատեգորիայի տակ ընկնող դադարեցման պայմանները ենթադրում են, որ անձի գործողությունների կամ որոշման արդյունքում նա այլևս չունի միջազգային պաշտպանության կարիք:

Այս պայմաններից առաջինն է անձի կողմից իր *քաղաքացիության երկրի պաշտպանությունը կրկին կամավոր ընդունելը*: Հարկ է հաշվի առնել, որ նման գործողությունը պետք է լինի ոչ միայն կամավոր, այլև միտված պաշտպանությունը դիտավորությամբ ընդունելուն: Եթե անձը ստիպված է եղել որոշակի հարցով դիմել իր քաղաքացիության երկրին (օրինակ՝ ամուսնալուծություն ձևակերպելու կամ ծննդյան վկայականի կրկնօրինակ ստանալու համար դիմել է այդ երկրի հյուպատոսարան), սա չի կարող մեկնաբանվել որպես պաշտպանություն ընդունելուն միտված կամավոր գործողություն: Սակայն, օրինակ, փախստականի կողմից անձնագրի երկարացումը կամ նոր անձնագրի ստացումը կհամարվի քաղաքացիության երկրի պաշտպանության կամավոր ընդունում: Նույնիսկ իր քաղաքացիության երկիր այդ երկրի անձնագրով կամ այլ ճամփորդական

Բերեք համապատասխան օրինակ:

փաստաթղթով այցելելը, որպես կանոն, կհամարվի դրա պաշտպանության կամավոր ընդունում, քանի որ ենթադրում է, որ անձն այլևս այդ երկրում հետապնդումների երկյուղ չունի: Սակայն եթե այդպիսի այցը պայմանավորված է, օրինակ, մահամերձ ծնողին այցելելու անհրաժեշտությամբ, այն չի համարվի դադարեցման հիմք, քանի որ անձը հետապնդումների երկյուղ ունենալով էլ կարող է դիմել նման քայլի:

Փախստականի կողմից ծագման երկրում կամավոր վերահաստատվելը նրա կարգավիճակի դադարեցման հիմք է, քանի որ ենթադրում է, որ անձն այլևս այդ երկրում հետապնդումների երկյուղ չունի: Այս առումով հարկ է հաշվի առնել, որ ապաստանի երկրի կողմից տրված ճամփորդական փաստաթղթով ծագման երկիր կարճաժամկետ այցը, որպես կանոն, չպետք է համարվի և չի համարվի կամավոր վերահաստատում: Վերահաստատումը ենթադրում է փաստացի երկարատև կամ, առնվազն, այնպիսի բնակություն, որի ընթացքում անձն ապրել է «որպես տեղաբնակ», այլ ոչ թե այցելու (օրինակ՝ աշխատել է, վճարել հարկեր և այլն): Սակայն եթե անձն իր ծագման երկրում ստիպված է լինում երկար մնալ իր կամքից անկախ պատճառներով (օրինակ՝ կալանավորվելու կամ նմանատիպ պատճառով), դա չի կարող դիտվել կամավոր վերահաստատում:

Դադարեցման հաջորդ պայմանն է *նախկին քաղաքացիության երկրի քաղաքացիությունը կամավոր վերաստանձնելը*: Այս պայմանի առանձնահատկությունն այն է, որ անձը կարող է վերաստանձնել նախկին քաղաքացիությունը ոչ միայն ակտիվ գործողությունների միջոցով, այլև, օրինակ, չիրաժարվելով քաղաքացիության ինքնաբերաբար շնորհումից, որի մասին նա ակնհայտորեն

Բերեք փաստարկ այս դրույթի օգտին:

տեղյակ է եղել և որը նա կարող էր մերժել (քանի դեռ նման մերժումը հնարավոր չէ, քաղաքացիության ինքնաբերաբար շնորհումը չի կարող դիտվել քաղաքացիության կամավոր վերաստանձնում):

Փախստականի կողմից << կամ որևէ այլ պետության քաղաքացիություն ստանալն ու այդ պետության պաշտպանությունից օգտվելը նույնպես դադարեցման հիմք է, քանի որ քաղաքացիության պետության պաշտպանությունից օգտվող անձը չունի միջազգային պաշտպանության կարիք: Այս առումով կարևոր է հաշվի առնել, որ քաղաքացիության ստացումն ինքնաբերաբար չի ենթադրում օգտվել համապատասխան պետության պաշտպանությունից: Մասնավորապես, անձն ամուսնությամբ ինքնաբերաբար կարող է ստանալ իր ամուսնու կամ կնոջ պետության քաղաքացիություն, սակայն փաստացի չօգտվել այդ պետության պաշտպանությունից (այն է՝ որևէ իրական կապ չունենալ այդ պետության հետ), որի դեպքում փախստականի կարգավիճակը չի դադարեցվում:

Վերջապես, օրենքը նախատեսում է փախստականի կարգավիճակի դադարեցում այն դեպքում, երբ անձն անձնական պատճառներով այլևս չի ցանկանում համարվել փախստական: Թեև այս հիմքն ուղղակիորեն սահմանված չէ Կոնվենցիայով, սակայն ակնհայտ է, որ անձը չի կարող համարվել փախստական, եթե ինքն այլևս չի ցանկանում դա:

Փախստականի ծագման երկրում հանգամանքների փոփոխություն

Կոնվենցիայի ու «Փախստականների և ապաստանի մասին» << օրենքի համաձայն՝ անձի միջազգային

Փորձեք հնարավորինս ամբողջական ձևով նկարագրել, թե ինչ է ենթադրում քաղաքացիության ստացումը:

պաշտպանությունը դադարեցվում է, եթե իր ծագման (քաղաքացիության կամ վերջին մշտական բնակության) պետությունում դադարում են գոյություն ունենալ այն հանգամանքները, որոնց պատճառով նա ճանաչվել էր փախստական: Սա ենթադրում է ծագման երկրում այնպիսի էական ու կայուն փոփոխություններ, որոնց արդյունքում այդ երկրի ամբողջ տարածքում վերանում է հետապնդումների երկյուղի պատճառը: Հետապնդումների կամ բռնության ժամանակավոր դադարը չի հանգեցնի փախստականի միջազգային պաշտպանության դադարեցման: Ավելին, սուկ ֆիզիկական անվտանգության վերականգնումը չի համարվի բավարար, որպեսզի քննարկվող հիմքով դադարեցվի փախստականի պաշտպանությունը: Անհրաժեշտ է, որ ծագման երկրում լինի գործող պետական և, մասնավորապես, դատական ու իրավապահ համակարգ, ինչպես նաև անձանց ապրուստի ապահովման համար անհրաժեշտ բազային պայմաններ¹:

Փախստականի ծագման երկրում հանգամանքների փոփոխությունը չպետք է հանգեցնի նրա միջազգային պաշտպանության դադարեցմանը, եթե նա կարող է ներկայացնել նախկին հետապնդումից բխող բավարար հիմնավորումներ իր քաղաքացիության երկրի պաշտպանությունը կամ նախկին բնակության երկիր վերադառնալը մերժելու վերաբերյալ: Այս բացառությունը վերաբերում է այն դեպքերին, երբ փախստականը ենթարկվել է կամ ականատես է եղել առավել լուրջ հետապնդումների (օրինակ՝ ենթարկվել է խոշտանգումների կամ, որպես երեխա, ականատես է եղել իր ծնողների կամ մոտ ազգականի սպանությանը) և դրա արդյունքում ստացել է այնպիսի հոգեբանական տրավմա, որի ուժով նրանից ողջամտորեն չի

Ըստ առաջնահերթության՝ նշեք մի քանի էական փոփոխություններ:

¹ *Aydin Salahadin Abdulla (C-175/08), Kamil Hasan (C-176/08), Ahmed Adem, Hamrin Mosa Rashi (C-178/08) and Dler Jamal (C-179/08) v Bundesrepublik Deutschland*, Judgment of the Court (Grand Chamber) 02.03.2010, European Court Reports 2010 I-01493; *Minister for Immigration and Multicultural and Indigenous Affairs v. Qaah of 2004*, [2006] HCA 53, 15.11.2006.

կարող պահանջվել վերադառնալ իր ծագման երկիր: Այս առումով հարկ է հաշվի առնել ինչպես օբյեկտիվ (անձի հետ պատահած դեպքերի բնույթը), այնպես էլ սուբյեկտիվ (համապատասխան դեպքերի ազդեցությունը անձի էմոցիոնալ, հոգեբանական կամ ֆիզիկական վիճակի վրա) հանգամանքները:

Որպես կանոն, կարող են բավականաչափ լուրջ համարվել հետապնդման այնպիսի դրսևորումները, ինչպիսիք են ցեղասպանությունը, խոշտանգումը կամ դաժան ու անմարդկային վերաբերմունքը, ֆիզիկական բռնության առավել լուրջ դրսևորումները (օրինակ՝ խեղում, բռնաբարություն): Նշանակություն ունի նաև հետապնդման տևողությունը և դրա համատեքստը: Սակայն նույնիսկ լուրջ հետապնդումների փաստն ինքն իրենով չի հիմնավորում վերադարձը մերժելու համար բավարար հիմնավորումների առկայությունը: Անհրաժեշտ է նաև դիտարկել անձի անձնական հանգամանքները՝ տարիքը, սեռը, մշակույթը, սոցիալական փորձը, հոգեբանական առանձնահատկությունները՝ որոշելու համար, թե արդյոք նրա համար իսկապես տրավմատիկ կլինի ծագման երկիր վերադառնալը:

Ապաստանի դադարեցում

«Փախստականների և ապաստանի մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն՝ փախստականը կարող է զրկվել Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանությունից ոչ միայն բացառման կամ դադարեցման պայմանների առկայության դեպքում, այլև օրենքի 7-րդ հոդվածի 5-րդ մասով և 10-րդ 3-րդ ու 4-րդ մասերով նախատեսված հիմքերով: Ուստի նպատակահարմար է համապատասխան հիմքերը դիտարկել դադարեցման

պայմանների հետ մեկտեղ:

Օրենքի 7-րդ հոդվածի 5-րդ մասը վերաբերում է այն անձանց պաշտպանության դադարեցմանը, ովքեր փախստական են ճանաչվել իրենց ազգականին փախստական ճանաչելու ուժով: Նման դեպքում ազգականների կարգավիճակը աժանցյալ է համապատասխան փախստականի կարգավիճակից և դադարեցվում է վերջինիս կարգավիճակի դադարեցման պահից: Նման դադարեցումը չի ենթադրում փախստականի կարգավիճակի դադարեցման հիմքերի ըստ էության գնահատում և առավելապես կրում է մեխանիկական բնույթ: Միաժամանակ, այդ անձինք նման դադարեցումից անմիջապես հետո կարող են ներկայացնել ապաստանի հայց՝ հիմնվելով իրենց անձնական պատճառների վրա:

Օրենքի 10-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ ապաստանը դադարեցվում է, եթե փախստականը մեկնել է Հայաստանի Հանրապետությունից և իրեն տրված **կոնվենցիոն ճամփորդական փաստաթղթի** գործողության ժամկետից հետո գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս: Հարկ է նկատել, որ դադարեցման այս հիմքը ևս չի ենթադրում փախստականի կարգավիճակին անմիջականորեն առնչվող հանգամանքների փոփոխության գնահատում, այլ կիրառվում է մեխանիկորեն՝ պայմանավորված բացառապես օրենքի 10-րդ հոդվածի 4-րդ մասով ամրագրված պայմանի առկայությամբ:

Նույն հոդվածի 3-րդ մասը սահմանում է, որ ապաստանը դադարեցվում է, եթե փախստականը հիմնավոր պատճառներով վտանգավոր է համարվում Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության համար կամ

դատապարտվել է ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործություն կատարելու համար: Այս դրույթը տրամաբանորեն փոխկապակցված է նաև օրենքի 9-րդ հոդվածի 1-ին մասի հետ, որը սահմանում է **չվերադարձելիության սկզբունքից** բացառություն այն փախստականի նկատմամբ, որը հիմնավոր պատճառներով վտանգավոր է համարվում Հայաստանի Հանրապետության անվտանգության համար կամ որը, օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով դատապարտված լինելով առանձնապես ծանր հանցագործության համար, վտանգ է ներկայացնում հասարակության համար:

Սակայն ապաստանի դադարեցման հիմքերը՝ նախատեսված օրենքի 10-րդ հոդվածի 3-րդ մասով, ավելի լայն են, քան չվերադարձելիության սկզբունքից բացառության հիմքերը, քանի որ առանձնապես ծանր հանցագործության կատարումից բացի ներառում է նաև ծանր հանցագործության կատարումը: Ընդ որում, 1951 թ. Կոնվենցիայի 33-րդ հոդվածի 2-րդ մասը նույնպես խոսում է միայն առանձնապես ծանր հանցագործությունների մասին՝ արդյունքում բացառելով պաշտպանության դադարեցման հնարավորությունը ծանր հանցագործությունների կատարման դեպքում: Հաշվի առնելով կոնվենցիոն նորմերի գերակայությունը օրենքի նորմերի նկատմամբ՝ հարկ է 10-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համապատասխան դրույթը մեկնաբանել ու կիրառել այնպես, որ բացառվի ծանր հանցագործություն կատարելու առնչությամբ ապաստանի դադարեցումը հատկապես երբ կան չվերադարձելիության սկզբունքի կիրառման հիմքեր: Ըստ Կոնվենցիայի մեկնաբանությունների՝ առանձնակի ծանր բնույթ չունեցող հանցագործությունների առնչությամբ, որպես կանոն, պետք է կիրառել քրեական և քրեադատավարական սովորական գործընթացներ՝ առանց փախստականի

միջազգային պաշտպանության դադարեցման:

Օրենքի 10-րդ հոդվածի 3-րդ մասի կիրառման առնչությամբ ծագող մյուս հարցը վերաբերում է ազգային անվտանգության համար հիմնավոր վտանգի որոշմանը: Սակայն այս հարցն առավել մանրամասն քննարկվելու է չվերադարձելիության սկզբունքի շրջանակներում և, ուստի, այս դասում դրան անդրադառնալը նպատակահարմար չէ:

Այս դասում Ձեզ ներկայացրեցինք՝

- փախստականի կարգավիճակի դադարեցման հիմքերը,
- ազգային անվտանգության համար վտանգի կամ առանձնապես ծանր հանցագործություն կատարելու համար դատապարտվելու և այլ հիմքերով ապաստանի դադարեցումը:

Հաջորդ դասում կքննարկենք փախստականների պաշտպանության լայն համատեքստը՝ ուսումնասիրելով, մասնավորապես, *ներքին տեղահանված անձինք, ապաքաղաքացիություն, ապաստանի եզրույթները:*

Նշումների համար՝

.....

.....

.....

.....

.....

ԲԱՌԱՐԱՆ

Դադարեցման պայմաններ (դրույթներ) – 1951 թ.

Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի «Գ» մասով սահմանված հանգամանքներ (կապված փախստականի անձնական հանգամանքների փոփոխության կամ ծագման երկրում հանգամանքների փոփոխության հետ), որոնց առկայության դեպքում փախստականի կարգավիճակը ենթակա է դադարեցման:

Քաղաքացիության պետության պաշտպանություն –

քաղաքացիության պետության պաշտպանությունը նշանակում է այնպիսի կապ պետության ու քաղաքացու միջև, որի շրջանակներում, ի լրումն քաղաքացիության ֆորմալ առկայությանը, պետությունը փաստացի իրականացնում է կամ, ըստ անհրաժեշտության, պատրաստակամ է իրականացնել իր քաղաքացու հյուպատոսական պաշտպանություն, կամ այլ կիրառելի եղանակով պաշտպանել նրա իրավունքներն ու օրինական շահերը:

Ապաստանի դադարեցում – ապաստանի դադարեցումը

պետության կողմից ձեռնարկված ակտիվ գործողություն է, որի արդյունքում դադարեցվում է անձին տրամադրված ապաստանը: Այն կարող է տեղի ունենալ ինչպես փախստականի կարգավիճակի դադարեցման հետ մեկտեղ, այնպես էլ այդ կարգավիճակի պահպանմամբ:

Կոնվենցիոն ճամփորդական փաստաթուղթ –

ճամփորդական փաստաթղթեր, որոնք, համաձայն 1951 թ. Կոնվենցիայի 28-րդ

Ցուցումներ

Ուշադրությամբ ծանոթացեք տերմիններին, իսկ դասի տեքստի յուրացման հետ կապված դժվարությունների դեպքում կրկին անդրադարձեք դրանց:

Մինչև 15 րոպե

հողվածի, ապաստանի երկրի կողմից տրամադրվում են փախստականներին ներպետական անձնագրի փոխարեն: Նման փաստաթղթերն այլ պետությունների կողմից ճանաչվում են որպես վավեր ճամփորդական փաստաթղթեր:

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՄԵԴԻԱ-ՆՅՈՒԹԵՐ

1. UNHCR Handbook and Guidelines On Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees, Reissued Geneva, December 2011, §§ 111-139.
2. UNHCR, The Cessation Clauses: Guidelines on their Application, Geneva, April 1999.
3. UNHCR, Guidelines on Exemption Procedures in respect of Cessation Declarations, Division of International Protection, December 2011.
4. UNHCR, Guidelines on International Protection: Cessation of Refugee Status under Article 1C(5) and (6) of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees (the “Ceased Circumstances” Clauses), HCR/GIP/03/03, 10 February 2003.
5. Aydin Salahadin Abdulla (C-175/08), Kamil Hasan (C-176/08), Ahmed Adem, Hamrin Mosa Rashi (C-178/08) and Dler Jamal (C-179/08) v Bundesrepublik Deutschland, Judgment of the Court (Grand Chamber) 02.03.2010, European Court Reports 2010 I-01493.
6. Minister for Immigration and Multicultural and Indigenous Affairs v. Qaah of 2004, [2006] HCA 53, 15.11.2006.

Ցուցումներ

Լրացուցիչ մեդիա-նյութերը նախատեսված են Ձեզ հետաքրքրող նյութի մասին հավելյալ գիտելիքներ ստանալու համար: